

Lapsi- ja
perhepalveluiden
muutosohjelma

HALLITUKSEN
KÄRKIHANKE

Lape Pirkanmaa

OT-keskustyöryhmä Pirkanmaa, Kanta-Häme ja Etelä-Pohjanmaa

6.9.3018

Projektikoordinaattori Nanna Miettunen

nanna.miettunen@pikassos.fi

p. 050 3495610

1. Kokouksen avaus. Esittäytyminen. Puheenjohtajan ja sihteerin valinta.
2. Tilannekatsaus
  - Lape- ja SOTE-kuulumisia
  - OT-rukkanen terveiset
  - Yhteistyöalue asiat työryhmän loppuraportti
  - Sharepoint työtilana
  - VIP-verkosto-yhteistyö
3. Asiantuntijaverkostokartan työstämissuunnitelma
4. OT-perustamissuunnitelma
  - Tampereen OT-suunnitelman rakenne
  - OT- perustamissuunnitelman työstämissuunnitelma
5. Tutkimus ja kehittäminen työryhmän työskentelyn yhteenveto ja ehdotus perustamissuunnitelmaan
6. Vaativat eropalvelut yhteenveto ja ehdotus perustamissuunnitelmaan
7. Muut asiat

Tilannekatsaus: OT-rukkanen

- Linjassa meidän alueellisten suunnitelmien kanssa
- Kompleksiset asiat/asiakkuudet keskiössä
- Tarvitaan verkoston lisäksi OT-työntekijöitä ja heille tiloja
- Valtakunnalliseen loppuraporttiin yhteiset kansalliset linjaukset, jonka raameissa alueelliset suunnitelmat
- Tampereen kirjoitusvastuulla

Toimintamalli: Koordinaatio, Uudet toimintamallit asiakas ja potilastyössä, Sähköiset alustat

Alustava versio lokakuun rukkaskokoukseen 2.10.2018.

- Ei uutta rahoituksesta

Yhteistyöalueetyöryhmän loppuraportti

<http://www.pirkanmaa.fi/wp-content/uploads/Loppuraportti-30.6.2018-4.pdf>

Sharepoint työtilana

- Tullut kutsu: Koponen Mikko
- https://pirkanmaa.sharepoint.com/sites/Osaamis_ja_tukikeskus/Jaetut%20asiakirjat/Forms/AllItems.aspx

VIP-verkosto

<https://vip-verkosto.fi/vip-verkosto/#kehittamisehdotus-kolme>

Johanna Sergejeff

Oppimis- ja ohjauskeskus Valteri

johanna.sergejeff@valteri.fi

puh. 0295 33 2110

Asiantuntijaverkostokartan työstämissuunnitelma

- Maisteriopiskelija Tanja Kotala 040-9642564
kotala.tanja.k@student.uta.fi tekee verkostokartan, jota sitten lähdetään työstämään
- Liikkeelle lähdetään linjasto kerrallaan, syksyn aikana niin pitkälle kuin ehditään
- Tanja ottaa puhelimitse yhteyttä ja haastattelee henkilöitä
- Tanja mukaan seuraavaan OT-kokoukseen 31.10.

OT-perustamissuunnitelma

- https://pirkanmaa.sharepoint.com/sites/Osaamis_ ja_tukikekus/default.aspx?e=1%3A76a339674b094148bc657998491229ae
- Tampereen OT-suunnitelman rakenne
- Työstämssuunnitelma? Miten edetään? Kuka tekee mitäkin?

Asian/tilanteen harvinaisuudesta ja vaativuudesta johtuva keskittämistarve.

Näitä asioita löytyy sekä terveydenhuollosta, että sosiaalihuollosta ja ovat luonteeltaan sellaisia, että hoito/palveluketjut ovat selkeitä, eikä tilanne välttämättä aiheuta monialaisen yhteistyön tarvetta. Keskittämistarve siksi, että asian harvinaisuuden takia myös asiaan erikoistuneita osajia on vähän.

Asian kompleksisuudesta johtuva keskittämistarve.

- Tilanteen monimuotoisuus, epäselvyys ja nopea muuttuminen
- Juridishallinnollista monimutkaisuutta.
- Tilanteen hoitaminen edellyttää vahvaa integratiivista monialaista työskentelyä ja tiedon muodostusta
- Monialaiset hybridityömuodot, joissa sosiaali- ja terveystoimi sekä myös sivistystoimi (erityisesti vaativan erityisen tuen VIP-verkostot) työskentelevät saumattomassa yhteistyössä.

Palvelujärjestelmän toimimattomuuteen liittyvät syyt.

- Uudet ilmiöt
- Kysymys voi olla myös siitä, ettei asiakas kykene näistä olemassa olevista palveluista hyötymään, tai niihin sitoutumaan. (Tarjolla olevat palvelut eivät vastaa asiakkaan tarpeeseen).

- Terveysthuollon OT asiakkuudet – kuka kirjoittaa nämä?
- Lapseen tai nuoreen kohdistuva seksuaalinen hyväksikäyttö tai muu väkivalta, tai sen epäily
- Korkean riskin väkivallan uhan alla elävät lapset ja perheet (ns. perhesurmien ehkäisy)
- Vakaviin ja harvinaisiin rikoksiin (väkivalta ja henkirikokset yms.) syyllistyneiden lasten ja nuorten tutkiminen ja hoito
- Vaikeasti vammaisten ja kehitysvammaisten lasten, nuorten ja heidän perheidensä vaativaa erityisosaamista edellyttävät monialaiset erityispalvelut
- Erityisen vaativan lastensuojelun monialaiset sijaishuollon yksiköt
- Vaativinta erityisosaamista edellyttävät lastensuojelun avohuollon palvelut (esim. monisukupolvisesti asioivat ns. VIP-asiakkaat)

- Vaativinta erityisosaamista edellyttävät maahanmuuttaja- ja turvapaikanhakijalasten, nuorten ja heidän perheidensä palvelut (esim. konfliktialttiiseen kunniakäsitykseen liittyvä vakava väkivallan uhka, ihmiskaupan uhrit, pakkoavioliitot, vaikeasti traumatisoituneiden lasten ja heidän perheidensä hoito ja tuki)
- Erityisen vaativat eropalvelut (Pitkittyneet ja komplisoituneet eroprosesstit)
- Vaativinta erityisosaamista edellyttävät lasten ja heidän perheidensä sekä vauvaa odottavien perheiden päihdehuollon erityispalvelut

On syytä huomioida, että OT-keskuksen periaatteena on reagoida nopeasti, mielellään jopa ennakoivasti uusiin, ajassa ilmaantuviin ja muuttuviin ilmiöihin. Näin ollen OT-keskukseen määritellyt asiat eivät ole ehdottomia ja pysyviä, vaan oleellista on, että asiakkaaksi pääsee ja tukea saa aina silloin, kun perus- ja erityistasolla ei asiaa pystytä hoitamaan.

OT-kokonaisuutta ohjaa monialainen, kaikkia palvelutasoja edustava ohjausryhmä

● Koordinoiva johtamistiimi

- Esim. 3-5 henkilöä: sekä substanssiosaamista (si-so-te) että erityisesti kehittämis-, tutkimus- ja johtamisosaamista

● Vaativan osaamisen asiantuntijaverkostot

- Sähköiselle alustalle toteutettava ”metrokarttamainen” verkosto erilaisten harvinaisten/vaativien palvelutarpeiden ympärille
- Oman värinen linja eri palvelutarvekokonaisuuksille
- Samoja asiantuntijoita voi olla useammalla linjalla (esim. kunniakulttuuri-asiantuntijaa tarvitaan monenlaisissa tilanteissa)
  - Työntekijät pääosin erityistason työntekijöitä, joiden työajasta osa OT-työskentelyä (oltava mahdollisuus tarvittaessa myös jalkautua)
  - Linjoille myös ”kokoaikaisia” työntekijöitä joihinkin; koordinoivat vastuutyöntekijät
- Asiantuntijat voivat olla myös kiinteitä yksiköitä/tiimejä (esim. lasten- ja nuorten oikeuspsykiatrian yksikkö, MARAK-työryhmä (/työryhmät?))
- Verkostokarttaan liitetään myös kyseisen alueen tutkijoita ja kehittäjiä
- Sisältää myös konsultaatio- ja toimintaohjeet

● Kiinteät OT-yksiköt/työryhmät/tiimit

- Esim. TAYS kehitysvammahuolto, EVA, erityisen vaativan sijaishuollon yksikkö, Päiväperho, vaativat eropalvelut

- Asiakastyöstä suurin osa on perus- ja erityistason työntekijöiden konsultaatiota puhelimitse tai sähköisten välineiden avulla. Tarvittaessa OT-tason erityisasiantuntijat jalkautuvat asiakastapaamisiin joko osallistumaan verkostokokoukseen tai toimimaan perus- tai erityistason työntekijän työparina
- Lähtökohtaisesti tuki tuodaan siis lapsen kehitysympäristöön ja lapsen ja perheen kanssa työskentelevien ammattilaisten luokse. Joskus kuitenkin voi olla tilanteita, että asiakas tulee OT-palveluihin myös konkreettisesti, esimerkiksi erityisen vaativaa hoitoa tarjoaviin monialaisiin sijaishuollon laitoksiin *tai erikoissairaanhoidon* (n. 1% asiakkaista).
- *OT-keskuksen asiantuntijat antavat lausuntoja kenen pyynnöstä ja missä tilanteissa?*

- OT-keskuksen tutkimus- ja kehittämistoiminta jakaantuu kahteen osa-alueeseen:
  1. Tieteellisen tutkimuksen, koulutuksen sekä palvelun ja hoidon kehittäminen yhdessä yliopistojen, yliopistollisten sairaaloiden, lääketieteellisten tutkimuslaitosten, sosiaalialan osaamiskeskusten sekä ammattikorkeakoulujen kanssa.
  2. Lasten, nuorten ja perheiden palvelujen kokonaisuuden tuki ja koordinointi yhteistyössä palvelujen tuottajien kanssa.
- OT:n rooli liittyy sen varmistamiseen, että 1) tutkimusyksiköt saavat tietoa lasten ja perheiden palvelukentän tutkimustarpeista ja 2) tutkittu tieto leviää käytännön työhön.
- Tällä hetkellä palvelujärjestelmän keskeisimpiä haasteita on osaamisen ja palvelujen pirstaleisuus. Olisi tarpeen luoda yhteistyöalueelle tutkimus ja kehittämisrakenne, joka mahdollistaisi ketterän reagoimisen silloin, kun esiintyy uusia tilanteita ja ilmiöitä, joihin täytyy luoda toimintamalli yhdistämällä eri alojen erityisosaamista ja uusinta tutkimustietoa.

- tuotetaan vaikuttavuus-, tuloksellisuus- ja seurantatietoa, laatukriteerejä ja yhtenäisiä toimintamalleja.
- OT-keskuksen keskeinen tehtävä on tunnistaa ja tutkia vaativia ja kompleksisia ilmiöitä ja kehittää niihin tutkimustietoon perustuvia kuntoutus- ja palvelumalleja yhdessä muiden tutkimusta tekevien tahojen (yliopistot, ammattikorkeakoulut, Kela, kansallisen tason tutkimusyksiköt, *muista?*) kanssa.
- kansainvälisten tutkimuskatsausten tuottaminen ja sitä kautta myös muualla tuotetun tiedon ja menetelmien tuominen suomalaisten ammattilaisten ja asiakkaiden käyttöön.
- määräaikaisia vakansseja, joissa työskentelee tohtorikoulutettavia ja erikoistuvia sosiaalityöntekijöitä, psykologeja, terveydenhuollon ammattilaisia jne. jotka tekevät opinnäytetyötään tai tutkimusta OT-teemoista.

- toiminta edellyttää omaa tutkimusrahoitusta ja lisäksi se voi hakea monialaiseen tutkimukseen esim. ERVA-rahoitusta
- järjestää OT-tutkimushautomoja, joissa suunnitellaan tutkimushankkeita
- OT-keskuksen rooli itsenäisenä tutkimustiedon tuottajana ja rahoituksen hakijana tulee olemaan vähäinen, mutta se voi olla mukana tutkimusten osatoteuttajana
- OT-keskuksilla on myös koulutusvastuuta niin, että siellä tuotettua erityisosaamista ja toimintamalleja pyritään levittämään myös perus- ja erityistason käyttöön
  - Näyttöön perustuvat menetelmät
  - yhteiskehittämis/koulutus/työpajapäiviä, joiden tarkoituksena on pitää huolta siitä, että alueen ammattilaisilla on tietoa keskeisimmistä meneillään olevista tutkimus- ja kehittämishankkeista, maakunnissa tapahtuvasta kehittämistyöstä sekä mahdollistaa ammattilaisten keskinäinen keskustelu. Päivien aikana kerätään systemaattisesti palautetta siitä, millaisia tutkimus- ja kehittämistarpeita asiakkaiden hyvinvointiin ja palveluihin liittyy.

Vaativat eropalvelut

- Asioita/ilmiöitä, joita tällä hetkellä on tunnistettu sellaisiksi, ettei olemassa olevalla palvelujärjestelmällä usein pystytä auttamaan tilanteita toivottuun lopputulokseen, eli siihen, että lapsi ja perhe voisi jatkaa turvallista arkea erotilanteen jälkeen.
- Vaativien erotilanteiden tunnistamiseen on tarpeen luoda **Erotilanteiden riskinarviointilomake** perus- ja erityistason työntekijöiden avuksi niihin tilanteisiin, kun mietitään, olisi kyseessä mahdollisesti tilanne, johon on haettava apua OT-tasolta.

Asiakokonaisuus

Kriteeristö/Tunnistaminen perus- ja erityistason palveluissa

Pitkittyneet ja toistuvat huoltoriidat

Erotilanteet, jotka jatkuvat käräjäoikeuden päätöksestä huolimatta

Kieltäytyminen palveluista: tilanteet, joissa ero lapsen hyvinvointia vaarantava, ammattilaisen arvion mukaan perheellä palvelutarve, mutta perhe ei ota vastaan/sitoudu apuun

Toimijoiden neuvottomuus ja tehtyjen toimien vesittyminen

Konkretisoituu täytäntöönpanoriidoissa.

Epäily vieraannuttamisesta

Erotilanteet, joissa lapsi jo traumatisoitunut/traumatisoitumassa

Tilanteet, joissa lapsi kieltäytyy tapaamasta toista vanhempaa pelkää toista vanhempaa

Erotilanteet, joihin liittyy vanhemman vakavaa psyykkistä sairautta /kehitysvammaisuutta /muuta erityisyyttä

Asiakokonaisuus

Kriteeristö/Tunnistaminen perus- ja erityistason palveluissa

Erotilanteet, joihin liittyy vakavaa väkivaltaa tai sen uhkaa
- eron jälkeinen vaino

Miten tunnistetaan? Esim. väkivalta, joka ei täytä rikosoikeudellisia kriteerejä, voi silti olla lapsen hyvinvoinnille ja kehitykselle äärimmäisen haitallista.

Erotilanteet, joissa samalla kaltoinkohtelututkinta vanhemman osalta

Erotilanteet, joissa mukana kunniakulttuurikysymyksiä

Erotilanteet, joissa asianosaisilla useita eri prosesseja päällekkäin useita prosesseja

Komplisoitunut tilanne jossa yhtä aikaa meneillään esim. rikosprosessi/prosesseja, huostaanottoprosessi, oikeusprosessi/prosesseja

Erotilanteet, joihin liittyy eri maiden lainsäädäntöä

Lapsikaappaustilanteet

- Vaativien eropalveluiden ydinryhmänä toimii **kiinteä työryhmä, johon kuuluu lastenpsykiatri, aikuispsykiatri, sosiaalityöntekijä, psykologi sekä väkivaltatyön asiantuntija.**
- Kiinteän työryhmän tukena toimii eroasioihin erikoistunut **asiantuntijaverkosto eri alan asiantuntijoista ja tutkijoista.** Heitä voidaan tarvittaessa konsultoida, tai pyytää mukaan työryhmään, mikäli asiakkaan tilanne sitä vaatii.
- Eroasioiden asiantuntijaverkostoon tarvitaan ainakin nuorisopsykiatri, juristi, lastensuojelun sosiaalityöntekijä, ammattilainen, jolla on kokemusta vaativimpien valvottujen tapaamisten järjestämisestä, neuropsykiatri, poliisi, lasten oikeuspsykiatrian asiantuntija, kulttuuri- ja maahanmuuttajatyön asiantuntija, päihdetyön asiantuntija, vammaistyön asiantuntija, eroasioiden parissa työskenteleviä tutkijoita

Kiinteä työryhmä

Lastenpsykiatri
Aikuispsykiatri
Sosiaalityöntekijä
Psykologi
Väkivaltatyön asiantuntija

Asiantuntijaverkosto

Nuorisopsykiatri
Juristi
Lastensuojelun sosiaalityöntekijä
Ammattilainen, jolla on kokemusta vaativimpien
valvottujen tapaamisten järjestämisestä
Neuropsykiatri
Poliisi
Lasten oikeuspsykiatrian asiantuntija
Eri kulttuurien asiantuntijoita
Maahanmuuttajatyön asiantuntija
Päihdetyön asiantuntija
Vammaistyön asiantuntija
Eroasioiden parissa työskenteleviä tutkijoita
Muita?

- Arviointilomake tilanteen vaativuuden ja riskin arvioimiseksi
  - yhteenveto lapsen/perheen tilanteesta
  - Kriteeristö toimii työmenetelmänä yksittäiselle työntekijälle: sen avulla voi arvioida asiakkaan tilannetta ja palvelupolkua sekä tarvittavia toimia.
  - ohjeistava muistilista siitä, mitä perustasolla pitää olla jo selvitelty, ja keitä tulee olla yhteistyössä mukana.
  - Konsultaatiopyyntö/arviointilomake lähetetään työryhmälle, mikäli se osoittaa että näin on tarpeen toimia.
  - Kriteeristö/lomake edellyttää paikallisten toimijoiden yhteistyön käynnistämisen (tarvittaessa lastensuojeluilmoitus)
- Puhelinkonsultaatiomahdollisuus akuuteissa ja kiireellisissä tilanteissa?

- Työryhmä arvioi tilanteen esitietojen (konsultaatiopyyntö) perusteella, jonka jälkeen se joko
  - a) on puhelimitse/sähköisesti yhteydessä konsultoijaan, keskustelee ja ohjeistaa, mitä perus- ja erityistasolla vielä voisi tehdä ennen kuin tarvitaan OT-keskusta mukaan
  - tai
  - b) kokoaa tapaamisen, jossa tehdään suunnitelma asian hoitamiseksi: Ketä tarvitaan mukaan? Miten toimitaan?

Työryhmä voi

- toimia konsultatiivisena taustaryhmänä perheen kanssa perus- tai erityistasolla työskentelevien ammattilaisten tukena esimerkiksi niin, että joku ryhmäläisistä jalkautuu mukaan perheen kanssa työskentelyyn, vaikka työpariksi
- ottaa vaativan asiakasperheen omaksi asiakkaakseen (tällöin on luotava toimintamalli näiden perheiden auttamiseen, vrt. No kids in the middle malli, josta voisi luoda suomeen sopivan mallin. Tähän tarvittaisi monitieteistä tutkimusta, koska vaativien erotilanteiden luonteen ja dynamiikan tunnistamiseen on huomioitava ihminen psyko-fyysis-sosiaalisena kokonaisuutena sosiaalisessa ympäristössään. Mistä dynamiikassa kyse ja mitä se tarkoittaa perheiden tukemisessa ja eri ammattilaisten työssä?)
- antaa lausuntoja eri viranomaisien (määriteltävä kenen pyynnöstä ja missä tilanteissa) pyynnöstä

- Asiaan liittyy myös monia ilmiöitä, jotka käsitteinä ovat nousseet vahvasti esille, esimerkiksi vieraannuttaminen, mutta asiasta ei ole vielä ainakaan riittävästi tutkimusperustaista tietoa: Mitä vieraannuttaminen on? Miten sen tunnistaa? Miten sitä voisi ehkäistä/hoitaa?
- Tampereen yliopistossa eroihin liittyvät asiat ovat vahvasti tutkimuskohteena.
- Vaativien eropalveluiden tiimin ja asiantuntijaverkoston tehtäviin kuuluu myös uusien ilmiöiden havaitseminen ja ottaminen tutkittavaksi ja pohdittavaksi, kuinka ilmiöön parhaiten pystytään vastaamaan. Vastaavasti tällä hetkellä tutkimukseen perustuvia menetelmiä kaipaavia asioita voidaan tulevaisuudessa palauttaa perus- tai erityistason palveluihin, kun toimiva auttamismalli on saatu luotua.

- Henkilöstöresurssoinnin tarve on mahdollista määrittää vasta, kun saadaan tarkemmin tilastollisesti määriteltyä, minkä verran näitä vaativimpien erityispalveluiden tarpeessa olevia asiakkaita tosiasiasa on – kuka määrittelee, missä, koska?
- Työnjako OT-keskusten välillä?
- *Miten OT-keskus sijoittuu suhteessa maakuntien ja Taysin TKI-toimintaan?*
- *OT ja Tampere3/Kehys-hanke?*
- *PSHP:n edustaja tutkimus ja kehittäminen työryhmään?*
- *Miten vaativin erikoissairaanhoido (koskee sekä asiakastyötä että tutkimus- ja kehittämistoimintaa) kirjoitetaan OT-perustamissuunnitelmaan? Kuka kirjoittaa?*
- *Miten suunnitelma pidetään hengissä?*

Työsuunnitelma syksy 2018

- Rakennetaan konkreettinen esitys OT-keskuksen rakenteesta
  - OT-keskuksen perustamissuunnitelma (*alustavan versio 31.10 mennessä, lopullinen versio 30.11.*)
  - OT-verkostokartta sähköiselle alustalle (*Hallintotieteen maisteriopiskelija toteuttaa*)
  - Perustamissuunnitelmasta tulee maakunnille esitys tulevasta OT-keskuksesta